

УДК 613.71+574.2: 37.011.31

СТАВЛЕННЯ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Юрій КУЗЬ

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Анотація. У статті представлено результати опитування вчителів фізичної культури Західного регіону України щодо їх ставлення до організації й проведення уроків в природному середовищі при відсутності, та за наявності належного матеріально-технічного забезпечення.

Ключові слова: вчителі, опитування, матеріально-технічна база, природне середовище.

Постановка проблеми. Для досягнення успіхів у житті молодому поколінню потрібне міцне здоров'я, висока працездатність, уміння самостійно формувати й удосконалювати свої знання та навички.

Виконуючи своє призначення на Землі, людина постійно прагне реалізувати дві свої великі потреби: природовідповідності і гармонійності розвитку. Природовідповідність передбачає можливість і потребу розвитку тих якостей людини, які ще в зародку закладені природою. Звідси – прагнення людини до утвердження власної гідності, до свободи думки, до можливості реалізувати свої національні, духовні і тілесні потреби. Гармонійність ґрунтується на природовідповідності і максимально враховує природні потреби людини, зокрема біологічну потребу в русі [1].

В.О. Сухомлинський писав, що від гармонії фізичного розвитку, здоров'я й праці залежить багатосторонність духовного світу особистості – моральне, інтелектуальне, емоційне, естетичне, багатство потреб, запитів, інтересів [3].

Одним із визначальних факторів гармонійного розвитку особистості, національного прогресу та здоров'я нації є фізична культура. Саме вона спрямована на формування ціннісних орієнтацій учнів щодо культури здоров'я і здорового способу життя, виховання потреби та звички регулярно займатися фізичними вправами, запобігати захворюванням, загартовувати організм, досягати оптимального рівня фізичного розвитку, рухових якостей, моральних і вольових рис характеру, психологічної підготовки до ведення активного життя та професійної діяльності [4].

На жаль, сучасне підростаюче покоління ослаблено фізично, дезорієнтовано духовно, комп'ютеризовано і, як наслідок, – дезадаптовано до життєвих труднощів. До системи життєвих цінностей сучасних дітей і підлітків, зазвичай, не входять такі якості особистості як працелюбство, цілеспрямованість, завзятість, тобто ті, що виховуються підчас занять фізичною культурою і спортом [5].

Ситуацію, як підкреслювалось на підсумковій колегії МОН України (2006 р.), можна покращити застосуванням комплексу заходів, серед яких зміна вимог до системи загальної середньої освіти і, зокрема, до форми та змісту організації фізичного виховання школярів та студентської молоді.

Однією з причин незадовільної фізкультурно-оздоровчої роботи з учнівською молоддю є недостатня матеріально-технічна база навчальних закладів. Рівень забезпечення населення в Україні фізкультурно-спортивними залами (з розрахунку на 10 тис. осіб) у 2–3 рази нижчий, ніж у провідних державах, плавальними басейнами – у 30 разів. Понад 80 відсотків спортивних майданчиків не відповідають сучасним вимогам [2].

Для прикладу, за даними Тернопільського обласного управління фізичного виховання і спорту (статистичний звіт 2007 р. форма 2–ФК), з 898 середніх закладів освіти проводити уроки фізичної культури на пришкольніх спортивних майданчиках зможуть лише вчителі 706 (78,6 %) шкіл, а на проведення занять в спортивному залі можуть розраховувати тільки діти 353 (39,3 %) навчальних закладів області.

Оскільки в останні роки розпочалася робота з модернізації системи фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, викладені обставини вимагають переосмислення підходів до формування змісту, засобів, організації та методики уроків фізичної культури, підготовки учнів до здорового, повноцінного життя в умовах природного та соціально-обумовленого середовища. Одним з таких підходів, як нам представляється є формування системи фізичного виховання в природному середовищі. Ця система придатна для організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в умовах незадовільної навчально-матеріальної бази. Фізичне виховання в природному середовищі корисне і за належної матеріально-технічної бази, оскільки сприяє навчанню дітей жити в умовах навколишнього середовища та в злагоді з природою. Більше того, такі заняття готуватимуть учнів до різноманітних життєвих ситуацій.

Мета дослідження – виявити готовність та практичні вміння вчителів щодо організації й проведення уроків фізичної культури в природному середовищі.

Завдання дослідження:

1. Виявити стан матеріально-технічного забезпечення шкіл Західного регіону України.

2. З'ясувати, яке значення має проведення занять фізичними вправами в природному середовищі.

3. Оцінити професійну готовність вчителів до організації та проведення уроків фізичної культури в природному середовищі.

4. Вивчити думку фахівців з приводу необхідності проводити уроки та позаурочні заняття фізичними вправами в природному середовищі за наявності спортивних споруд.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел, опитування, спостереження, бесіда.

Результати дослідження. Для вирішення висунутих завдань нами проведено опитування вчителів фізичної культури (ЗОШ I–II та I–III ступенів) Західного регіону України (Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької та Хмельницької областей). Всього в опитуванні взяли участь 302 вчителі чоловічої і жіночої статі.

Розроблена нами анонімна анкета складалася із трьох частин: вступної, демографічної та основної. У вступній частині була представлена інформація з приводу проблеми дослідження і її значення для теорії і практики фізичного виховання, роль об'єктивності відповідей респондента та анонімність анкети. Демографічна частина містила питання, за допомогою яких з'ясовували місце праці, стаж, рівень освіти, кваліфікаційну категорію та педагогічне звання вчителя.

Основна частина анкети складалася із 10 питань, які за своїм змістом умовно можна поділити на чотири групи.

В першій групі були представлені закриті питання віялом про значення занять фізичними вправами в природному середовищі.

Питання другої групи виявляли чи були отримані під час навчання теоретичні знання і методичні вміння проводити уроки фізичної культури та позаурочні заняття фізичними вправами в природному середовищі. В цій групі, крім закритих, були використані і контрольні питання для перевірки правдивості відповідей респондентів.

До третьої групи входили питання, які давали можливість вчителям самокритично оцінити свою професійну готовність до організації і проведення уроків фізичної культури в природному середовищі.

А за допомогою питань четвертої групи ми довідалися про стан матеріально-технічної бази шкіл, і чи вважають фахівці фізичної культури за потрібне проводити

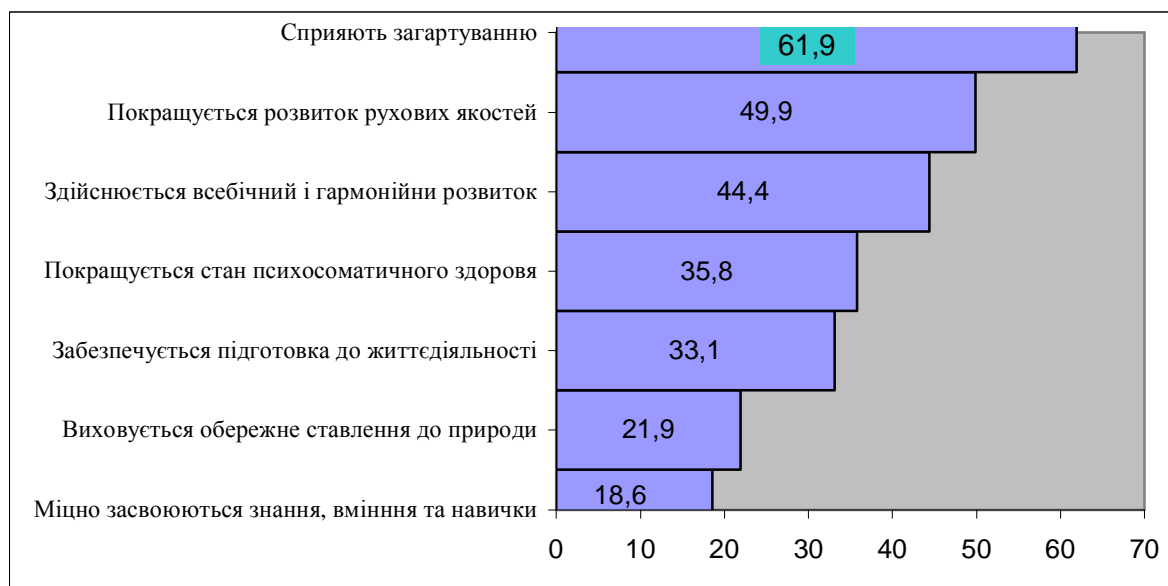
уроки та позаурочні заняття фізичними вправами в природному середовищі за наявності спортивних споруд.

З опитаних нами 302 вчителів половина (51 %) працює в селі, 47,7 % в міських школах. 1,3 % – не вказали місця праці. Стаж роботи більшості (53,3%) опитаних нами становить понад 10 років. 29,2 % – від 5 до 10 років і 18,2 % до 5 років. Переважна більшість (67,2 %) опитаних за освітнім рівнем є спеціалісти, майже порівну бакалаврів та молодших спеціалістів – відповідно 10,6 % і 9,3 %, та незначна частина фахівців фізичного виховання (2,7 %) є магістрами. 29,8 % респондентів мають вищу кваліфікаційну категорію, 26,8 % – другу, 25,2 % опитаних є спеціалістами і 24,8 % вчителів фізичної культури мають першу категорію, 5,6 % опитаних є відмінники освіти України, методисти – 10,6 % та 20,9 % старші вчителі. Водночас майже половина респондентів (48 %) не мають педагогічних звань.

Аналіз результатів першої групи основної частини анкети виявив, що заняття фізичними вправами у природному середовищі найбільше сприяють загартуванню учнів (61,9 %). На думку 49,9 % респондентів, такі заняття здатні покращити розвиток рухових якостей, а 44,4 % опитаних вважають, що саме в природному середовищі здійснюється всебічний і гармонійний розвиток особистості. Те, що під впливом занять фізичними вправами у природному середовищі покращується стан психосоматичного здоров'я учнів, – переконані 35,8 % респондентів. 33,1 % опитаних висловили сподівання, що саме такі заняття здатні забезпечити підготовку учнів до життєдіяльності. Дивно, але те, що заняття фізичними вправами у природному середовищі здатні прищеплювати учням бережне ставлення до природи вважає лише 21,9 % респондентів. Адже саме заняття фізичною культурою в природному середовищі здатні формувати в учнів екологічну культуру, для якої характерні знання про навколишнє середовище, що передбачає відповідальне ставлення до природи та свого здоров'я; уявлення про взаємини, взаємозв'язки, взаємозалежності, взаємодії зі світом природи, а також усвідомлення себе як її частини; розуміння природи як унікальної цінності і джерела матеріальних і духовних сил [6]. Незначна частина (18,6 %) опитаних також стверджує, що такі заняття сприяють міцному засвоєнню знань, вмінь та навичок, оскільки саме на них перевіряється придатність сформованої навички для використання в життєдіяльності (рис. 1).

Опрацювавши відповіді другої групи питань ми визначили, що 53,3 % вчителів не отримали під час навчання у ВНЗ теоретичні знання і методичні вміння проводити уроки фізичної культури та позаурочні заняття фізичними вправами в природному середовищі. 34,4 % респондентів переконані, що отримали такі знання, а 8,3 % опитаних відповіли – «не пам'ятаємо». На запитання «Чи ознайолювали Вас на курсах підвищення кваліфікації із методикою проведення занять в природному середовищі?» – 59,9 % відповіли «Ні», 34,1 % респондентів дали ствердну відповідь, 2,4 % не пам'ятають, а 4,6 % опитаних взагалі не відповіли на дане запитання. Це можна пояснити тим, що не маючи п'яти років стажу роботи молоді педагоги ще не проходили курсів підвищення кваліфікації.

Аналізуючи відповіді респондентів на контрольне запитання, яке покликане перевірити правдивість інформації про отримані раніше знання і вміння щодо організації та проведення уроків і позаурочних занять фізичними вправами у природному середовищі, ми отримали результати, які засвідчують, що 83,8 % вчителів хотіли б навчитися проводити уроки фізичної культури в природному середовищі. 8 % респондентів не змогли визначитися і відповіли, що не знають. 5,3 % взагалі не відповіли на це запитання. І лише у незначній частині опитаних зовсім не було виявлено бажання навчатися (3,7 %). Таким чином, даний аналіз засвідчує неправдивість відповідей респондентів щодо отримання ними під час навчання чи проходження курсів кваліфікаційної підготовки теоретичних знань та методичних вмінь проводити заняття фізичними вправами у природному середовищі.

**Рис. 1. Розподіл відповідей на запитання:
«Яке значення має проведення занять фізичними вправами
у природному середовищі?», (%)**

Примітка: респонденти могли обрати до трьох варіантів відповідей, тому сума не дорівнює 100 %.

Дещо більша половина (58,9 %) опитаних зазначили, що постійно цікавляться проблемою проведення уроків фізичної культури в природному середовищі. 30,8 % вчителів лише інколи цікавляться, а 10,3 % опитаних взагалі не цікавляться даною проблемою.

Варто зауважити, що майже всі респонденти (86,8 %) вважають за потрібне навчати майбутніх вчителів фізичної культури проводити заняття фізичними вправами у природному середовищі. З цим твердженням не погодились лише 2,9 % опитаних, і з незрозумілих для нас причин, 10,3 % фахівців не змогли визначитися з відповіддю.

Аналізуючи третю групу питань, в якій було запропоновано вчителям оцінити свою професійну готовність до організації і проведення уроків фізичної культури в природному середовищі, ми отримали наступні результати: «Практично готовий» – 34,8 %; «Більше готовий, ніж не готовий» – 45,7 %; «Більше не готовий, ніж готовий» – 16,7 %; «Не готовий» – 2,8 % (рис. 2).

Слід зауважити, що більшість опитаних, які виявили бажання навчатися проводити уроки фізичної культури у природному середовищі, оскільки не отримали в свій час таких знань, відзначили свою практичну готовність до організації і проведення занять в природному середовищі. Однак, як виявилось, під час бесіди з респондентами, не зважаючи на анонімність анкети, багатьом просто соромно було признатися, що вони не готові до проведення таких занять.

Серед основних труднощів, з якими приходилось зустрічатися вчителям, що проводять уроки фізичної культури та позаурочні заняття фізичними вправами в природному середовищі (60,6 %), є відсутність методичного забезпечення, засобів та умов організації занять. Водночас 30,5 % респондентів тільки інколи проводять такі заняття, а 2,9 % опитаних взагалі не проводять заняття з школярами в природному середовищі тому, що працюють в добре укомплектованих школах.

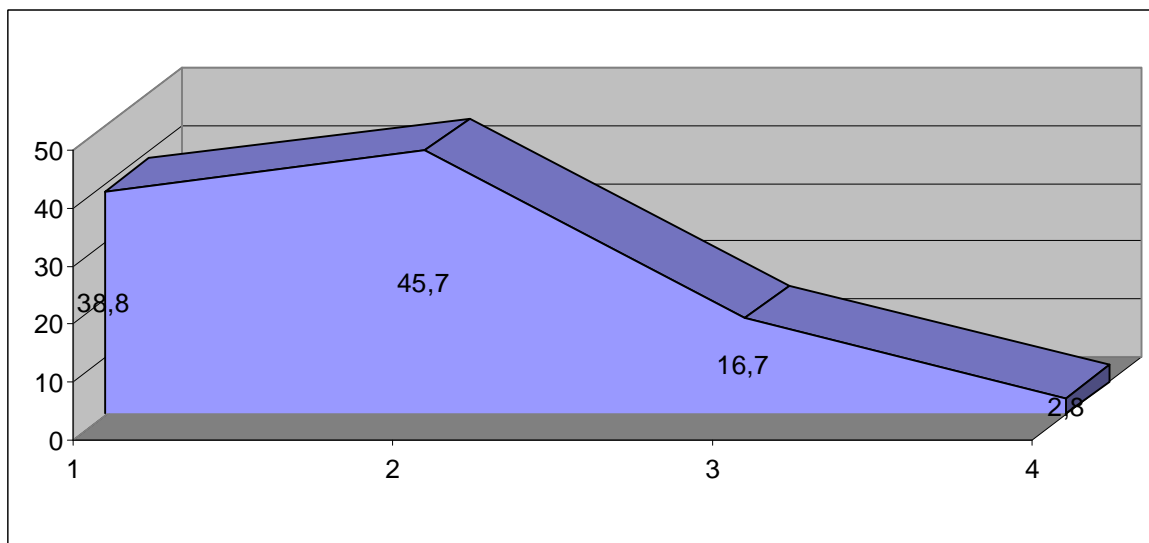

Рис. 2. Розподіл відповідей на запитання:
«Оцініть свою професійну готовність до організації
і проведення уроків фізичної культури в природному середовищі?», (%)

Приміта: 1 – практично готовий; 2 – більше готовий ніж не готовий; 3 – більше не готовий ніж готовий; 4 – не готовий.

У четвертій групі питань основної частини анкети ми отримали відповіді вчителів на такі важливі запитання, як стан матеріально-технічного забезпечення шкіл, в яких вони працюють, і чи вважають за потрібне проводити уроки фізичної культури та позаурочні заняття фізичними вправами в природному середовищі за наявності належної матеріально технічної бази. З отриманих відповідей респондентів на перше запитання четвертої групи анкети ми дізналися, що проводити заняття фізичними вправами з дітьми в спортивних залах, на обладнаних майданчиках та стадіонах має можливість тільки трохи більше половини опитаних (59,3 %). Майже половина респондентів (40,7 %) не мають такої можливості із за відсутності спортивних споруд.

Аналізуючи відповіді респондентів на наступне запитання, ми виявили 83,5 % вчителів фізичної культури, які вважають за потрібне та корисне проводити заняття фізичними вправами в природному середовищі. А зважаючи на те, що такі заняття будучи спрямовані на підготовку учнів до умов реального, повноцінного життя їх необхідно періодично проводити круглий рік, навіть за наявності в школі спортивних споруд. 4,5 % респондентів не погодилися з цим твердженням, а від 12 % опитаних ми не отримали ніякої відповіді.

Отже, підсумовуючи результати опитування можна зробити такі **висновки**:

1. Більшість фахівців, які досліджували вплив природного середовища на розвиток учнів вважають, що заняття фізичними вправами у природному середовищі сприяють загартуванню учнів, всебічному і гармонійному розвитку рухових якостей, покращують стан психосоматичного здоров'я, забезпечують підготовку молоді до життєдіяльності, а також прищеплюють дітям бережне ставлення до природи та сприяють міцному засвоєнню знань, вмінь і навичок.

2. Майже половина (40,7 %) фахівців фізичного виховання Західного регіону України не мають можливості проводити з учнями заняття фізичними вправами в спортивних залах, на обладнаних майданчиках та стадіонах із-за відсутності матеріально-технічної бази шкіл.

3. Більшість вчителів оцінили свою професійну готовність до організації і проведення уроків фізичної культури в природному середовищі як «практично готовий», та «більше готовий, ніж не готовий». Однак, як виявилось під час бесіди з респондентами, їм було просто соромно признатися, що вони не готові до проведення таких занять.

4. Дещо більша половина (58,9 %) опитаних постійно цікавляться проблемою проведення уроків фізичної культури в природному середовищі, а 83,8 % вчителів навіть

виявили бажання навчитися проводити такі заняття, бо під час навчання не отримали теоретичних знань і методичних вмій щодо проведення таких занять.

5. Майже всі респонденти (86,8 %) вважають за потрібне навчати майбутніх вчителів фізичної культури проводити заняття фізичними вправами у природному середовищі.

6. На думку значно більшої частини (83,5 %) опитаних, заняття фізичними вправами у природному середовищі необхідно періодично проводити протягом року навіть із-за наявності в школах добре обладнаних спортивних споруд.

Перспективи подальших досліджень даної проблеми передбачають розробку організаційно-педагогічних умов проведення уроків фізичної культури в природному середовищі.

Список літератури

1. Ващенко Г. Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру. – Мюнхен: Авангард, 1956. – 54 с.
2. Ніколаєнко С.М. Поліпшення здоров'я дітей – запорука здоров'я нації // Фізичне виховання в школі. – 2006. – № 5. – С. 2 – 7.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти т. – К.: Радянська школа, 1980. – 677 с.
4. Физическая культура: Уч. пособие / Под ред. Волкова В.Ю., Загоруйко В.И. – СПб.: Питер, 2004. – 224 с.
5. Философия и будущее цивилизации: Тезисы докладов и выступлений IV Российского философского конгресса (Москва, 24–28 мая 2005 г.): В 5, Т. 4. – М.: Современные тетради, 2005. – 776 с.
6. Фібула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.

ОТНОШЕНИЕ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ЕСТЕСТВЕННОЙ СРЕДЕ

Юрий КУЗЬ

*Тернопольский национальный педагогический университет
имени Владимира Гнатюка*

Аннотация: В статье представлены результаты опроса учителей физической культуры Западного региона Украины, насчёт их отношения к организации и проведения уроков в естественных условиях при отсутствии и наличии материально-технического обеспечения.

Ключевые слова: учителя, опрос, материально-техническая база, природная среда.

PHYSICAL TRAINING TEACHERS' ATTITUDE TO THE ORGANIZATION OF THE PHYSICAL EDUCATION IN NATURAL SURROUNDINGS

Yuriy KUZ

Ternopil National Pedagogical University by Volodymyr Gnatuk

Abstract. The article deals with the results of physical training teachers questionnaire in western Ukraine as to their attitude to the organization and arranging the lessons in the natural surrounding provided by proper technical equipment or without it.

Key words: teachers, questionnaire, material-technical basis, natural surrounding.